

Flygtningenævnets baggrundsmateriale

Bilagsnr.:	724
Land:	Rusland
Kilde:	Landinfo
Titel:	Temanotat. Rusland. Militærtjeneste og mobilisering
Udgivet:	22. november 2022
Optaget på baggrundsmaterialet:	11. januar 2023

LANDINFO

Utlendingsforvaltningens fagenhet for landinformasjon

Temanotat

Russland

Militærtjeneste og mobilisering

22. november 2022

© Landinfo 2022

Materialet i denne publikasjonen er omfattet av åndsverklovens bestemmelser. Uten særskilt avtale med Landinfo er enhver eksemplarfremstilling og tilgjengeliggjøring bare tillatt i den utstrekning det er hjemlet i lov.

Alle henvendelser om Landinfos rapporter kan rettes til:

Landinfo

Utlendingsforvaltningens fagenhet for landinformasjon

Fredrik Selmers vei 6

Postboks 2098 Vika

0125 Oslo

Tel: 23 30 94 70

E-post: landinfo@landinfo.no

www.landinfo.no

Om Landinfos temanotater

Utlendingsforvaltningens fagenhet for landinformasjon (Landinfo) innhenter og analyserer informasjon om samfunnsforhold og menneskerettigheter i land som Utlendingsdirektoratet (UDI), Utlendingsnemnda (UNE) og Justis- og beredskapsdepartementet har behov for kunnskap om.

Landinfos temanotater er basert på opplysninger fra nøye utvalgte kilder. Opplysningene er behandlet i henhold til [anerkjente kvalitetskriterier for landinformasjon](#) og [Landinfos retningslinjer for kilde- og informasjonsanalyse](#).

Temanotatene bygger på både skriftlig og muntlig kildemateriale. En del av informasjonen som formidles, er innhentet gjennom samtaler med kilder på informasjonsinnhentingstreiser. Landinfo tilstreber bredde i kildetilfanget, og så langt mulig er det innhentet informasjon fra kilder som arbeider uavhengig av hverandre. Alt benyttet kildemateriale er fortløpende referert i temanotatene. Hensyn til enkelte kilders ønske om anonymitet er ivarettatt.

Notatene gir ikke et uttømmende bilde av temaene som undersøkes, men belyser problemstillinger som er relevante for UDIs og UNEs behandling av utlendingssaker.

Landinfo er en faglig uavhengig enhet, og informasjonen som presenteres, kan ikke tas til inntekt for et bestemt syn på hva praksis bør være i utlendingsforvaltningens behandling av søknader. Landinfos temanotater gir heller ikke uttrykk for norske myndigheters syn på de forhold og land som omtales.

About Landinfo's reports

The Norwegian Country of Origin Information Centre, Landinfo, is an independent body within the Norwegian Immigration Authorities. Landinfo provides country of origin information (COI) to the Norwegian Directorate of Immigration (Utlendingsdirektoratet – UDI), the Immigration Appeals Board (Utlendingsnemnda – UNE) and the Norwegian Ministry of Justice and Public Security.

Reports produced by Landinfo are based on information from carefully selected sources. The information is collected and analysed in accordance with [common methodology for processing COI](#) and [Landinfo's internal guidelines on source and information analysis](#).

To ensure balanced reports, efforts are made to obtain information from a wide range of sources. Many of our reports draw on findings and interviews conducted on fact-finding missions. All sources used are referenced. Sources hesitant to provide information to be cited in a public report have retained anonymity.

The reports do not provide exhaustive overviews of topics or themes, but cover aspects relevant for the processing of asylum and residency cases.

Country of Origin Information presented in Landinfo's reports does not contain policy recommendations nor does it reflect official Norwegian views.

Summary

Russia has general conscription. All citizens under conscription are listed in a military register at the place of residence. Those listed in the military register can be called up for exercises or be mobilized. All men between the ages of 18 and 27 can be called up for military service. Different groups can be exempted from military service. Evasion or desertion from service is punishable under the Russian Criminal Code.

In February 2022, Russia went to war against Ukraine. On 21 September, President Putin introduced partial mobilization. Prior to this, it was mainly contract soldiers who served in Ukraine. According to the authorities, only persons with previous military experience were going to be mobilized. A number of groups were to be exempted. Penalties for deserting during mobilization were introduced in the Criminal Code on 24 September 2022. There have been major challenges with the implementation of the partial mobilization. There are widespread reports that federation subjects have arbitrarily issued calls for mobilization and that attempts have been made to force people to accept the calls, and there are numerous examples of mobilization of men who have never completed military service, or who are exempt.

Sammendrag

Russland har allmenn verneplikt. Alle borgere som omfattes av verneplikten står oppført i et militærregister på stedet de er bostedsregistrert. De som er oppført i militærregisteret, kan kalles inn til øvelser eller mobiliseres. Alle menn mellom 18 og 27 år kan bli innkalt til førstegangstjeneste. Ulike grupper kan fritas. Unndragelse eller desertering er straffbart etter den russiske straffeloven.

I februar 2022 gikk Russland til krig mot Ukraina. Den 21. september innførte president Putin delvis mobilisering. Før dette var det hovedsakelig kontrakt-soldater og personell fra Nasjonalgarden som tjenestegjorde i Ukraina. Ifølge myndighetene var det personer med tidligere militær erfaring som skulle mobiliseres. En rekke grupper ble lovet fritak. Straff for å desertere under mobilisering ble innført i straffeloven den 24. september 2022. Det har vært store utfordringer med gjennomføringen av den delvise mobiliseringen. Det er bred rapportering om at føderasjonssubjekter vilkårlig har utstedt innkallinger om mobilisering og at man har forsøkt å tvinge personer til å godta innkallingene, og det er adskillige eksempler på at menn som aldri har gjennomført militærtjeneste, eller som har fritak, har blitt mobilisert.

Innhold

1 Innledning	6
2 Verneplikt og førstegangstjeneste	7
2.1 Generelt om verneplikt	7
2.2 Førstegangstjeneste: innkalling og fritak	7
2.3 Innrulling til førstegangstjeneste	8
2.4 Militært ID-kort – ulike kort for ulike grupper	9
2.5 Straff for unndragelse av militærtjeneste	9
2.6 Innkalling av russiske borgere bosatt i utlandet	10
2.7 Innkalles tsjetsjenere til førstegangstjeneste på lik linje med andre russere?	10
3 Vernepliktige og kontraktsoldater i krigen i Ukraina	11
3.1 Tsjetsjenere som kjemper på russisk side i Ukraina	13
3.2 Krigen i Ukraina: Desertering før mobilisering ble innført (februar–september 2022)	14
4 Delvis mobilisering	14
4.1 Lovgivning	14
4.2 Hvem og hvor mange skal kalles inn?	15
4.2.1 Hvordan foregår innkalling til verneplikt ved mobilisering?	17
4.2.2 Aldersgrense og rekkefølge for innkalling	17
4.3 Yrkesgrupper som er militært registrert	18
4.3.1 Helsepersonell	19
4.4 Utsettelse av tjeneste ved mobilisering	19
4.4.1 Uegnet av medisinske grunner	20
4.5 Straff for unndragelse og desertering under mobilisering	22
4.5.1 Lovgivning	22
4.5.2 Eksempler på straffeforfølgelse	23
5 Hvem blir faktisk mobilisert?	23
5.1.1 Vilkaarlige innkallinger til mobilisering	24
5.1.2 Personer med fritak har blitt mobilisert	24
5.1.3 Vervemyndigheter har endret på informasjon i militære ID-kort	25
5.2 Forhold under mobilisering	25
5.2.1 Manglende trening før de ble sendt til fronten	25
5.2.2 Forsinket eller uteblitt betaling	26
5.2.3 Etterspørselen etter falske bekreftelser har økt	26
6 Referanser	27

1 Innledning

Det russiske forsvaret er et hybrid system bestående av vernepliktige og profesjonelle kontraktsoldater. Forsvaret har en styrke på rundt én million soldater, hvorav vernepliktige utgjør ca. en fjerdedel (Hakvåg 2022b). Etter at Russland angrep Ukraina i februar 2022, var det hovedsakelig kontraktsoldater som ble sendt i krigen. Etter hvert som russerne led store tap, innførte president Putin delvis mobilisering¹ i september 2022. Dette var første gang Russland mobiliserte siden andre verdenskrig.

Notatet tar for seg regler og prosedyrer for militærtjeneste, vilkår for fritak av tjeneste samt straff for unndragelse. Det ser også på regler og prosedyrer for delvis mobilisering, og hvordan mobiliseringen har foregått i praksis.

Notatet bygger i hovedsak på åpent tilgjengelige kilder. Offisielle russiske kilder (lovtekster, dekreter og statlige nyhetsbyråer) er kombinert med rapportering fra russiske ikke-statlige aktører (uavhengige medier, NGO-er) og analyser fra ulike norske og internasjonale forsknings- og analysemiljøer og gravejournalister. De ikke-statlige aktørene som benyttes, er internasjonalt anerkjente og anses som pålitelige. Vi har også benyttet muntlige kilder, og flere av disse er anonymisert av sikkerhetsgrunner. Dette er kilder vi anser som relevante, pålitelige og oppdaterte.

Russiske myndigheters generelle innstramming mot sivilsamfunnet og uavhengige medier, har tiltatt med årene. NGO-er, tenketanker og medier har blitt stengt, lagt ned arbeidet eller flyttet til utlandet. Russiske myndigheter har forsøkt å kontrollere all informasjon av relevans for den pågående invasjonen i offentligheten. Hemmeligholdet rundt hvem og hvor mange som tjenestegjør er omfattende. Samtidig er spredning av ikke-offisiell informasjon om forhold relatert til krigen (i medier eller via private kontoer på sosiale medier) forbudt i henhold til russisk lov og kan straffes med opptil 15 års fengsel. Dette påvirker informasjonstilgangen og gir noen usikkerheter.

Notatets tematikk, verneplikt og mobilisering, er svært sensitivt i Russland. Begge parter i krigen kan ha interesse av å spre mis- og desinformasjon om egne eller den andre partens militære styrker. Russiske myndigheter sprer også mis- og desinformasjon om krigen til sin egen befolkning. Det kan være vanskelig å skille dette fra fakta. En stor del av informasjonen og hvordan mobiliseringen har foregått er basert på sekundærkilder, det vil si nyhetsrapporteringer basert på beretninger fra pårørende som har slektninger som har blitt mobilisert, eller andre. Denne informasjonen kan ha gått gjennom flere ledd, og vi kjenner heller ikke alltid til hvordan informasjonen har blitt innhentet eller kvalitetssikret.

¹ Mobilisering er en fullstendig oppsetning på krigsfot av landets væpnede styrker (Høiback 2020).

Krigen i Ukraina er pågående, og dynamikken endres til stadighet. I denne konteksten endrer russiske myndigheter stadig lovverk og praksis. Også praktiseringen av mobiliseringen har endret seg fortløpende. Research til notatet ble avsluttet i månedsskiftet oktober/november. Vi tar derfor forbehold om at situasjonen kan ha endret seg etter dette tidspunktet.

2 Verneplikt og førstegangstjeneste

2.1 Generelt om verneplikt²

Verneplikt er nedfelt i den russiske grunnlovens art. 59 (Grunnloven 1993). Alle russiske borgere over 18 år er omfattet av verneplikt, men det er kun mannlige borgere som må avtjene førstegangstjeneste (Lov om militærtjeneste 1998, art. 1.1, jf. art. 8). Den militære verneplikten gjelder alle mannlige borgere fra de er 18 år og frem til offentlig pensjonsalder på 62 år. Kvinner er ikke omfattet av den militære verneplikten, med mindre de har en militær spesialistutdanning (Lov om militærtjeneste 1998, art. 8).

I fredstid omfatter den militære verneplikten obligatoriske forberedelser til førstegangstjeneste (vanligvis gjennom skolesystemet), førstegangstjeneste på 12 måneder og å stå oppført i reserveregisteret (Lov om militærtjeneste 1998, art. 1.1).

Alle borgere som omfattes av verneplikten, må registrere seg med personalia i et militærregister på stedet de er bostedsregistrert. De som har gyldig fritak fra førstegangstjeneste, og de som ikke kalles inn (se kap. 2.2), trenger ikke å registrere seg. Det samme gjelder de som er i aktiv tjeneste i de væpnede styrkene eller i Nasjonalgarden (Rosgvardia) (Lov om militærtjeneste 1998). De som er oppført i militærregisteret, kan kalles inn til øvelser eller mobiliseres dersom Russlands territorielle sikkerhet eller statens grunnleggende sikkerhetsinteresser trues. Kvinner blir oppført i militærregisteret dersom de har tjenestegjort som kontraktsoldat eller har offisersutdanning. De kan også militærregistreres dersom de har en sivil kompetanse som er særlig relevant for forsvaret (se kap. 4.3) (Hakvåg 2022a, s. 4).

2.2 Førstegangstjeneste: innkalling og fritak

Alle menn mellom 18 og 27 år kan bli innkalt til førstegangstjeneste (Country of origin information reports section 2021, s. 45; Lov om militærtjeneste 1998). I fredstid er dette en 12 måneders tjeneste. Alternativt kan man tjenestegjøre to år

² Verneplikt er den plikten borgere i et land har til å delta i forsvaret av landet sitt (Børressen, Ryste & Rein 2020).

på kontrakt (Hakvåg 2022a, s. 4). Det er også mulig å avtjene alternativ tjeneste utenfor militæret (siviltjeneste), fra 18 til 21 måneder, som følge av religiøs overbevisning eller av samvittighetsgrunner (Grunnloven 1993, s. art. 59). Det ble vedtatt en justering i bestemmelsene om siviltjeneste 4. november 2022. Lovendringen medfører at også borgere som avtjener siviltjeneste utenfor forsvarssektoren, kan bli overført til sivile stillinger i forsvaret så lenge mobiliseringen varer (Lov om mobilisering 1997 art. 17.1).

Borgere som fritas fra å utføre førstegangstjeneste, er:

- Personer som har blitt erklært helsemessig uegnet,
- Personer som allerede har fullført førstegangstjeneste,
- Personer som har fullført siviltjeneste,
- Personer som har fullført førstegangstjeneste i et annet land i overenskomst med internasjonale avtaler (Lov om militærtjeneste 1998, art. 23.1).

Det kan gis fritak fra førstegangstjeneste på grunn av:

- Påbegynt eller fullført akademisk/vitenskapelig grad fastsatt av det statlige systemet for vitenskapelig sertifisering,
- Far eller bror har dødd som følge av militærtjeneste eller av skader fått under militærtjeneste (Lov om militærtjeneste 1998, art 23.2).

Følgende blir ikke innkalt til førstegangstjeneste:

- Avtjener fengselsstraff, tidligere straffedømt eller under etterforskning i en straffesak (Lov om militærtjeneste 1998, art. 23.3).

Grunnlag for midlertidig utsettelse av førstegangstjeneste omfatter:

- Personer som er midlertidig uegnet av helsegrunner,
- Personer med nære familiemedlemmer som er alvorlig syke,
- Personer som må delta i begravelse til et familiemedlem,
- Andre omstendigheter som militærkomiteen vurderer som tilstrekkelig grunn for ikke å møte (Lov om militærtjeneste 1998, s. art. 24).

2.3 Innrulling til førstegangstjeneste

To ganger i året, høst og vår, blir menn mellom 18 og 27 år kalt inn til førstegangstjeneste (Country of origin information reports section 2021, s. 45). Våropptaket startet 1. april 2022, og målet var å kalle inn rundt 134 000 vernepliktige i denne runden (Ilyushina 2022). Høstopptaket, som vanligvis starter 1. oktober, startet i år unormalt sent den 1. november (Leshko 2022). Høsten 2021 ble det kalt inn 127 000 (Clark, Barros & Hird 2022, s. 3).

De første månedene av førstegangstjensten foregår normalt på en rekruttskole, deretter blir de vernepliktige overført til ulike avdelinger i forsvaret for videre opplæring (spesialisering) og trening (Hakvåg, e-post november 2022).

2.4 Militært ID-kort – ulike kort for ulike grupper

Militærkort, eller Vojennyj bilet (военный билет), inneholder informasjon om innehavers obligatoriske militærtjeneste. Kortet, som er en liten bok, utstedes ved oppstart av førstegangstjenesten, når man registreres som reserve, til menn som unntas førstegangstjenesten og menn over 27 år som har fullført siviltjeneste. Det er ulike kort for de ulike gruppene (Mikheeva 2022; Ria Novosti 2022).

Det røde militærkortet utstedes til alle som er registrert i militæret, inkludert dem som ikke har fullført førstegangstjeneste og dem med fritak (Mikheeva 2022; Ria Novosti 2022).

Det grønne militærkortet gis til dem med rang som offiser, som har gått av med pensjon eller befinner seg i reservestyrkene (Mikheeva 2022; Ria Novosti 2022).

Militærkortet utstedes ved personlig oppmøte på militærkommissariatet der man er bostedsregistrert. På kortet er innehaverens kategori av egnethet for tjeneste påført (se kap. 4.4) (Mikheeva 2022; Ria Novosti 2022).

2.5 Straff for unndragelse av militærtjeneste

I det følgende redegjøres det for straff for unndragelse av vernepliktiges militærtjeneste, herunder førstegangstjeneste, kontrakt-tjeneste og reservister under militær trening. Straff for unndragelse og desertering fra tjeneste under mobilisering gjøres rede for i kap. 3.5.

Å unndra seg førstegangstjeneste er straffbart etter den russiske straffeloven art. 328.1, med bøter på opptil 200 000 rubler³ (ca. 26 000 NOK⁴), konfiskering av inntekt i 18 måneder, samfunnstjeneste i opptil to år eller fengselsstraff i opptil to år (Straffeloven 1996).

Dersom man forlater tjeneste uten tillatelse, eller unnlater å møte opp i tide etter overføring, permisjon e.l., er straffen fengsel i opptil seks måneder eller opptil ett år i militært fengsel (art. 337.1) (Straffeloven 1996).

³ Til sammenligning var gjennomsnittlig russisk minstelønn per måned 13 800 rubler (2300 NOK) per 1. januar 2022 (Statista 2022b).

⁴ Valuta per 27. oktober 2022.

Desertering fra tjeneste straffes med fengsel i opptil syv år (art. 338.1). Dersom man deserterer med våpen, er straffen fengsel i opptil ti år (art. 338.2) (Straffeloven 1996).

Dersom man prøver å unndra seg tjeneste, ved falske sykdomsbekreftelser eller bestikkelser, er straffen obligatorisk tjeneste i inntil ett år, fengsel i inntil seks måneder eller forvaring i en disiplinær militær enhet i inntil ett år (art. 339.1). Den samme handlingen begått med formål å fullstendig frigjøres fra militærtjenesteplikter, straffes med frihetsberøvelse i en periode på inntil syv år (art. 339.2) (Straffeloven 1996).

Ifølge en anonym kilde som nederlandske myndigheter har snakket med, blir personer som unndrar seg førstegangstjeneste, vanligvis straffet med bøter, som følge av at det er første gang de bryter loven. Denne informasjonen er ikke bekreftet av andre kilder (Country of Origin Information Reports Section 2021, s. 46).

Siden februar 2019 har arbeidsgivere blitt pålagt å rapportere til myndighetene dersom de oppdager at ansatte eller søkere til en stilling er forpliktet til førstegangstjeneste, men ikke har meldt seg. De må også proaktivt minne sine ansatte på at de må melde seg til førstegangstjeneste. Dersom en bedrift/arbeidsplass ikke gjør dette, kan de bøtelegges (Country of origin information reports section 2021, s. 46).

2.6 Innkalling av russiske borgere bosatt i utlandet

For at militære myndigheter i Russland skal kunne kalle inn en borger til militærtjeneste, må vedkommende være bostedsregistrert i Russland. Dersom en russisk statsborger som har bodd lenge i utlandet, er registrert som «russisk borger i utlandet», det vil si registrert på den russiske ambassaden og ansett som permanent bosatt i utlandet, er ikke vedkommende forpliktet til å avtjene verneplikt (Lov om militærtjeneste 1998 art. 8). Dersom en person har bodd midlertidig (student eller turist) eller fast i utlandet, må man bostedsregistrere seg innen et par uker etter retur til Russland. På denne måten vil russiske militære myndigheter se at man er tilbake i landet, og man kan bli kalt inn til tjeneste.

2.7 Innkalles tsjetsjenere til førstegangstjeneste på lik linje med andre russere?

På grunn av krigene Russland førte i Tsjetsjenia 1994–96 og 1999– ca. 2003, var det mange år tsjetsjenere ikke tjenestegjorde i militæret. I 2014 ble verneplikt til det russiske forsvaret gjeninnført i Tsjetsjenia. I årene etter har det blitt innkalt svært få til førstegangstjeneste, rundt 500 i året. Disiplinutfordringer har blitt påpekt som én av årsakene til at få innkalles (Dzutsati 2015; Regnum.ru 2020).

Men generelt er antallet som ønsker å verve seg til kontrakt-tjeneste eller arbeide i de (hovedsakelig profesjonaliserte) paramilitære styrkene fra disse delene av Russland, høyere enn i andre deler av landet på grunn av høy arbeidsledighet og at militæret er en sikker inntektskilde. Russiske myndigheter har imidlertid ønsket å holde antallet nord-kaukasiere nede og ha en mer representativ fordeling på tvers av føderasjonssubjektene. Tsjetsjenere har stort sett bare tjenestegjort i enhetene til det søndre militærdistrikt og i den paramilitære styrken Rosgvardia i Tsjetsjenia (EASO 2018, s. 37-38).

3 Vernepliktige og kontraktsoldater i krigen i Ukraina

Det russiske forsvaret er et hybrid system av vernepliktige og lønnede profesjonelle kontraktsoldater. De siste 15 årene har det vært forsøk på å profesjonalisere forsvaret, men de har i mange år slitt med å øke antall kontraktsoldater. Forsvaret er fortsatt svært avhengig av de vernepliktige, særlig i tilfelle mobilisering der de må ta i bruk reservestyrkene. Før krigen i Ukraina og mobiliseringen startet i september 2022, utgjorde vernepliktige cirka en fjerdedel av den nesten én million store styrken (Hakvåg 2022b).

Per i dag må vernepliktige ha gjennomført flere, ifølge ISW minst fire, måneders trening før de kan bli sendt i krig (Clark, Barros & Hird 2022, s. 3). Forsker på FFI (Forsvarets forskningsinstitutt), Una Hakvåg (2022b), skriver at:

[...] vernepliktige kan benyttes i støttefunksjoner, forutsatt at de har gjennomgått tre måneders grunnopplæring og minst én måneds spesialisert trening i avdeling. Hvorvidt et slikt formelt skille mellom støttefunksjon og krigføring lar seg overholde i praksis, er imidlertid tvilsomt.

I tillegg skriver ISW (Clark, Barros & Hird 2022, s. 3) følgende om unntak ved militær unntakstilstand og full mobilisering («general mobilization»):

New conscripts undergo a one- to two-month basic training, followed by three-to-six months of advanced training before arriving at their assigned units. Current law precludes conscripts from deploying to combat with less than four months of training; however, martial law or general mobilization could supersede the current policy, allowing for the immediate employment of new conscripts or mobilized reservists.

Så langt er det først og fremst kontraktsoldater som har blitt sendt til krigen i Ukraina. Det er antatt at personer fra fjerntliggende og fattige strøk i Russland er overrepresentert blant kontraktsoldatene. Militæret utgjør en sikker inntektskilde for unge menn fra føderasjonssubjekter med stor arbeidsledighet (Johansen, Murray & Trædal 2022). Aftenposten har gjennom åpne kilder i russiske sosiale medier og lokalaviser avdekket at mange av soldatene var svært unge (under 21

år), og at de har fått «tilbud» om å signere en kontrakt på slutten av førstegangstjenesten (Johansen et al. 2022).

Etter hvert som tapene av russiske soldater økte, begynte russiske myndigheter en såkalt skjult mobilisering. Fra april skal reservister ha blitt invitert til militære kommissariater for en «samtale» (anonym kilde c). I sommer begynte man aktivt å rekruttere frivillige som kontraktsoldater. Føderasjonssubjekter begynte å fylle såkalte bataljoner av frivillige. Hver bataljon skulle bestå av 400 mann mellom 18 og 60 år. De rekrutterte trengte ikke militær erfaring, og fikk 30 dagers opplæring før de ble sendt til Ukraina (Stepanenko, Barros & Kagan 2022). Una Hakvåg, forsker ved FFI (Forsvarets forskningsinstitutt) (e-post november 2022) påpeker at det er ingen krav til tidligere militær erfaring eller grunnopplæring for å bli kontraktsoldat i Russland. Den tradisjonelle opplæringen til kontraktsoldatene har tilsvart grunnopplæringen til de vernepliktige. De siste årene har imidlertid dette i økende grad blitt erstattet med et 30 dagers intensivkurs.

I august og september kom det meldinger om at en nær alliert av Putin og leder av den private militære gruppen Wagner, Jevgenij Prigosjin, skal ha besøkt fengsler rundt om i Russland med lovnader om at innsatte skulle slippe ut og få straffen annullert dersom de lot seg rekruttere for å krige i Ukraina. Prigosjin skal angivelig ha klart å rekruttere over 1000 innsatte (Mediazona 2022a; RFE/RL 2022). Kort tid etter innførte russiske myndigheter delvis mobilisering. Det er usikkert om Prigosjins fengselsbesøk faktisk var et forsøk på å rekruttere soldater, eller om det var et forsøk fra Kreml på å signalisere at også de som velger fengsel fremfor mobilisering, kan risikere å bli sendt til fronten.

Det har kommet rapporter fra frivillige om lite opplæring, dårlig utstyr og gamle våpen, og at de har fått mindre lønn enn det de ble lovet (Idel.Realities 2022).

Det russiske forsvarsdepartementet sa tidlig etter invasjonen at Russland ikke sendte vernepliktige til Ukraina. Men den ikke-statlige organisasjonen Soldatmødrene hevdet at vernepliktige var innrullert blant soldatene som befant seg mot grensen til Ukraina så sent som i desember 2021. Den 9. mars innrømmet det russiske forsvarsdepartementet at vernepliktige var blitt tatt til fange i Ukraina. Ljudmila Narusova, medlem av det russiske føderasjonsrådet⁵, har også hevdet at det er vernepliktige blant de falne russiske soldatene, men det er ikke bekreftet fra offisielt hold (Hakvåg 2022b). En anonym kilde (a) som forsker på militærtjeneste og mobilisering i Russland, har opplyst at tusenvis av vernepliktige ble sendt i krigen, særlig de første ukene. Dette skyldtes mangel på soldater i de taktiske bataljongruppene (BTG), og vernepliktige ble brukt som sjåfører og til logistikkoppgaver. Det var dessuten billigere å benytte vernepliktige til slike oppgaver, ettersom de, i motsetning til kontraktsoldater, utgjør gratis arbeidskraft.

⁵ Overhuset i den russiske nasjonalforsamlingen.

I det russiske militæret er det særlig bruk av vernepliktige i hærstyrkene, mens marinen og luftforsvaret stort sett består av kontraktsoldater. Det russiske forsvaret skal ha slitt med å rekruttere kontraktsoldater de seneste årene. Ifølge Totalforsvarets forskningsinstitut (FOI), kunne Russland i 2019 totalt sette sammen 146 bataljonstridsgrupper, uten omfattende bruk av vernepliktige. Det utgjorde 100 000–150 000 soldater, omtrent den styrken de satte inn i Ukraina ved krigens start. Disse tallene sannsynliggjør, ifølge Hakvåg (2022b), at det var vernepliktige til stede i Ukraina, og at Russland ikke hadde mulighet til å styrke innsatsen der uten mobilisering.

3.1 Tsjetsjenere som kjemper på russisk side i Ukraina

Det er bred rapportering om at tsjetsjenere kjemper i Ukraina på russisk side.⁶ I starten av krigen skal de ha kjempet nær flybasen ved Hostomel. Tsjetsjenske elitesoldater skal også ha fått i oppdrag å likvidere president Zelenskij i Kyiv, men mislyktes, samt at de skal ha deltatt i slaget om Mariupol (Graham-Harrisson & Mironova 2022). Journalisten Elena Milashina (som sitert i Free Space 2022) hevder at flere tusen (tsjetsjenske) soldater fra Rosgvardia deltok i starten av krigen, men mange ble sendt hjem i midten av mars. Etter dette sendte tsjetsjenske myndigheter det de omtaler som frivillige, først og fremst lokale tsjetsjenske politimenn, men også Rosgvardia-soldater.

Det er også sannsynlig at mange av de tsjetsjenske soldatene ble drept eller skadet. Mediazona, i samarbeid med BBC, har så langt dokumentert tapet av 133 tsjetsjenske soldater i Ukraina, noe som plasserer Tsjetsjenia omtrent midt på treet blant føderasjonssubjektene hva gjelder tap (Mediazona 2022b)

Leder for det tsjetsjenske parlamentet, Magomed Daudov (som sitert i Kavkaz.Realii 2022), uttalte i juni at rundt 8000 skal ha blitt sendt til krigen, hvorav rundt 1350 er såkalte frivillige.

«Frivillige» soldater fra Tsjetsjenia skal ha blitt sendt til Ukraina med tvang, ifølge ulike kilder (The Insider 2022a; Kavkaz.Realii 2022; anonym kilde a). En tsjetsjensk menneskerettighetsadvokat (som sitert i The Insider 2022a) har opplyst at personer bortføres og trues med at de vil få en fabrikkert straffesak mot seg dersom de ikke drar til Ukraina. Politisjefer i hvert distrikt skal ha fått kvoter med antall frivillige soldater de må fylle. Tsjetsjenske myndigheter skal også ha rekruttert frivillige blant fengslede, dømt på fabrikkerte anklager. Myndighetene skal også ha bortført personer de ønsker å rekruttere, og truet familiemedlemmene deres for å få dem til å verve seg.

⁶ Tsjetsjenere kjemper også på ukrainsk side i krigen (Krikunenko 2022).

3.2 **Krigen i Ukraina: Desertering før mobilisering ble innført (februar–september 2022)**

En anonym kilde a opplyste i juni 2022 at et større antall soldater skal ha nektet å dra til Ukraina for å krige, og en del skal ha forlatt Ukraina mens de var der. Kilden anslo antallet til i overkant av 5000, og skal ha økt etter at russiske styrker trakk seg ut av nord-Ukraina i april.

To kilder (a og b), en forsker og en advokat med god innsikt i dette temaet, opplyste i juni 2022 at de ikke kjente til saker i domstolene mot personer som hadde nektet å dra eller forlatt tjenesten i Ukraina. Kilde b opplyste på nytt i november 2022 at ingen hadde blitt straffet for å ha desertert før mobiliseringen ble innført i september 2022. Kontrakten med forsvaret ble imidlertid sagt opp. Begge kilder mente årsaken til at svært få eller ingen ble straffeforfulgt, var at det ville undergrave russisk propaganda om at dette er en spesial-operasjon og ikke en krig, og at opinionen trolig ville reagere dersom soldater ble dømt for å forlate tjeneste eller nekte å dra. Kilde b (november 2022) mente i tillegg at russiske myndigheter ikke ønsket at det skulle komme frem informasjon om hvor mange som faktisk deserterte.

4 **Delvis mobilisering**

Den 21. september 2022 innførte Putin delvis nasjonal mobilisering gjennom et dekret nr. 647 «Om erklæring av delvis mobilisering i den russiske føderasjonen» (Presidentdekret nr. 647 2022). Dette er første gang det ble mobilisert siden andre verdenskrig (Roth 2022a). Bakgrunnen for mobiliseringen var trolig mangelen på soldater som følge av store tap, som igjen var en viktig årsak til fremgangen til ukrainske militære styrker i Kharkiv fylke i september og til at russiske styrker var under press i Kherson fylke i sør (Cancian 2022).

4.1 **Lovgivning**

Mobiliseringen gjaldt fra og med 21. september (Presidentdekret nr. 647 2022). Det juridiske rammeverket som regulerer mobilisering, er nedfelt i følgende føderale lover:

- Lov nr. 61-FZ av 31. mai 1996 «Om forsvar»
- Lov nr. 31-FZ av 13. februar 1997 «Om mobilisering» (Lov om mobilisering 1997)
- Lov nr. 53-FZ av 28. mars 1998 «Om militærtjeneste» (Lov om militærtjeneste 1998)

Dekretet innfører «delvis» mobilisering. Loven om mobilisering skiller mellom full og delvis mobilisering (1997, art.1). Delvis mobilisering i denne spesifikke

konteksten er sagt å innebære at tidligere militært personell skal kalles inn og ikke alle tjenestedyktige menn i vernepliktig alder, som ved full mobilisering (Cancian 2022). Loven om mobilisering (1997 art. 4) fastsetter at presidenten bestemmer målet og de overordnede rammene for mobilisering. Dekret nr. 647 art 8 (2022) gir føderasjonssubjektene ansvaret for gjennomføringen av mobiliseringen.

Ifølge dekret nr. 647 har personer som blir mobilisert, status som kontraktsoldater i de russiske militære styrkene, og skal betales det samme som kontraktsoldater. De mobiliserte plikter å tjenestegjøre frem til presidenten fattet en annen beslutning (Presidentdekret nr. 647 2022).

Det fremgår ikke av dekretet hvor lenge mobiliseringen skal vare. I midten av oktober uttalte Putin at mobiliseringen ville være fullført innen to uker (Sheftalovich 2022). Den 28. oktober erklærte Putin og forsvarsminister Shoigu at mobiliseringen var over (Stepanenko et al. 2022b). Forskeren Huseyn Alijev ved Central and East European Studies ved Universitetet i Glasgow tror det vil komme flere bølger av mobilisering etter hvert (intervju, oktober 2022). Også ISW viser til anekdotiske beretninger om at russiske myndigheter planlegger en «andre mobiliseringsrunde», muligens etter nyttår, men påpeker at dette ikke må forveksles med den halvårlige innkallingen av vernepliktige til førstegangstjeneste, som ble igangsatt 1. november (Hird et al. 2022c, s. 12). ISW mener at årsaken til at mobiliseringen ble avsluttet 28. oktober, trolig var for å frigjøre administrative ressurser til å gjennomføre innrulling av høstens vernepliktige (Stepanenko et al. 2022b).

Det er ikke undertegnet noe dekret som formelt erklærer den delvise mobiliseringen for avsluttet. Russiske myndigheter har uttalt at det ikke er behov for det. Medier som Meduza og The Guardian mener russiske myndigheter oppnår flere formål ved ikke å utstede et nytt dekret: For det første, at de som har blitt mobilisert, må fortsette sin tjeneste frem til Kreml bestemmer seg for å avslutte krigen, eller det besluttes å demobilisere dem. For det andre trenger ikke myndighetene å utstede et nytt dekret dersom de bestemmer seg for å mobilisere flere soldater (Meduza 2022h; Roth 2022b).

Flere kilder rapporterer om skjult mobilisering etter at russiske myndigheter erklærte mobiliseringen for avsluttet. I regionene Udmurtia, Samara og Rostov skal det ha blitt sendt ut innkallinger under påskudd av å oppklare informasjon for fremtidig mobilisering. På det militære kommissariatet skal innkalte ha blitt bedt om å undertegne kontrakt for mobilisering (Stepanenko et al. 2022a, s. 13).

4.2 Hvem og hvor mange skal kalles inn?

Det fremgår ikke av dekret nr. 647 hvilke grupper som skal mobiliseres, eller hvor mange. Det er mulig at dette er spesifisert i dekretets art. 7, som er unntatt offentlighet. Shoigu uttalte i et intervju med Komsomolskaja Pravda (2022) den

21. september at det var personer i reservestyrkene med tjenesteerfaring fra militære konflikter eller med en kompetanse som forsvaret har bruk for, som det er bruk for, uten at det ble nærmere spesifisert hva som menes med dette. Det bør påpekes at dette var muntlige utsagn som ikke er bindende.

Russland har ikke en stående reservestyrke per i dag. Høsten 2021 startet de mobilisering og trening av reservister til en fast hærreserve over store deler av landet. Opprettelsen av en stående, betalt hærreserve med månedlige øvelser, var noe helt nytt. Fra før har Russland hatt om lag to millioner reservister, men som i liten grad har blitt trent. Det ble trolig rekruttert 50-60 000 reservister høsten 2021 (Hakvåg 2022a, s. 1, 3).

Reservestyrkene består av følgende kategorier av borgere (Lov om militærtjeneste 1998 art. 52; Meduza 2022d):

- Som nylig har avtjent førstegangstjeneste
- Tidligere kontraktsoldater
- Som har tatt en offisersutdannelse
- Over 27 år og fått fritak/utsettelse fra førstegangstjeneste, som følge av studier, helsemessige årsaker
- Helsepersonell og andre spesialister som forsvaret har særlig bruk for (inkludert kvinner)
- Med visse typer yrkesfaglig kompetanse innenfor kommunikasjon, optikk og IT-teknologi

Forskeren Huseyn Alijev opplyste i et intervju (oktober 2022) at det trolig er følgende grupper av reservister i det russiske forsvaret, som vil bli kalt inn under den delvise mobiliseringen:

- Reservister som settes inn i tilfeller av væpnet konflikt. Disse ble satt inn i april 2022, og har lidd store tap i Ukraina
- Borgere som tidligere har tjenestegjort i forsvaret under en kontrakt
- Borgere som tidligere har gjennomført førstegangstjeneste

Advokat Pavel Chikov i menneskerettighetsorganisasjonen Agora (som sitert i Meduza 2022g) mente at en sannsynlig mobiliseringsrekkefølge vil være: De som har tjenestegjort i forsvaret, og som har undertegnet en kontrakt med forsvarsdepartementet om at de skal inngå i reservestyrkene. Deretter alle menn i tjenestepiktig alder med en militær registrering, uavhengig om de tidligere har avtjent militærtjeneste eller ikke (se kap. 2.1).

Ansvar for hvor mange som skal mobiliseres, ligger hos forsvarsministeren, som i september uttalte (som sitert i Meduza 2022g) at det var planlagt å kalle inn 300 000 reserver. Det er vanskelig å finne pålitelige tall på hvor mange som

faktisk har blitt mobilisert. Ifølge Shoigu (som sitert i Reuters 2022) skal mer enn 200 000 ha blitt mobilisert de første to ukene etter at mobiliseringen ble annonsert. Ved avslutningen av mobiliseringen den 28. oktober hevdet Shoigu at det hadde blitt mobilisert 300 000 menn, hvorav 87 000 så langt befant seg i Ukraina, og de resterende gjennomgikk opptrening (Roth 2022b). Det uavhengige gravenettstedet Vasjnie Istorii (2022) (важные истории – Viktige historier) mener rapporteringen av antall mobiliserte har vært kaotisk: Noen regioner rapporterer på hvor mange som har blitt mobilisert, andre på hvor mange de planlegger å mobilisere og noen rapporterer ikke i det hele tatt. Sammen med den russiske opposisjonelle graveorganisasjonen Conflict Intelligence Team (CIT), mener de å ha funnet at rundt 230 000 personer i 58 regioner var blitt mobilisert per 21. oktober. En advokat med god kjennskap til tematikken stiller spørsmål ved om russiske myndigheter har klart å mobilisere så mange som 300 000 (kilde b, møte november 2022).

Føderasjonssubjektene har operert med kvoter på hvor mange som skulle mobiliseres (FFI 2022)

4.2.1 Hvordan foregår innkalling til verneplikt ved mobilisering?

Den vernepliktige/reservisten får en innkalling til det militære kommissariatet. Den skal overleveres personlig, mot en signatur. Den vernepliktige må møte på kommissariatet på et avtalt tidspunkt, der vedkommende sendes til medisinsk undersøkelse. En kommisjon vurderer den vernepliktige, og dens avgjørelse blir sendt til kommissariatet, som deretter avgjør egnethet for tjeneste (Vitalievich 2022). Dersom en person vurderes som egnet, blir vedkommende mobilisert innen kort tid.

Dersom man har blitt innkalt, er det ikke lov å forlate landet (Lov om innreise og utreise 1996, art. 15).

4.2.2 Aldersgrense og rekkefølge for innkalling

Presidentdekretet nr. 647 (2022) lister tre grunner for å avslutte militærtjenesten så lenge mobiliseringsvedtaket gjelder:

- Oppnådd pensjonsalder
- Helsegrunner som gjør en person uegnet til tjeneste
- Domfellelse som medfører fengselsstraff

Pensjonsalderen til kontraktsoldater avhenger av grad og stilling. Loven om militærtjeneste (1998 art. 53) spesifiserer aldersgrensen for reservister i det russiske forsvaret etter stilling og rang:

- Menige soldater, matroser, sersjanter, seniorsersjanter, sekondløytnanter og sjøkadetter (i sjøforsvaret):
 - Første kategori: opptil 35 år
 - Andre kategori: opptil 45 år
 - Tredje kategori: opptil 50 år
- Junioroffiserer:
 - Første kategori: opptil 50 år
 - Andre kategori: opptil 55 år
 - Tredje kategori: opptil 60 år
- Majorer, kapteiner av 3. rang, oberstløytnanter, kapteiner av 2. rang:
 - Første kategori: opptil 55 år
 - Andre kategori: opptil 60 år
 - Tredje kategori: opptil 65 år
- Oberster, kapteiner av 1. rang:
 - Første kategori: opptil 60 år
 - Andre kategori: opptil 65 år
- Senior offiserer:
 - Første kategori: opptil 65 år
 - Andre kategori: opptil 70 år

I hvilken rekkefølge reservister kalles inn, avhenger i teorien av kategorien han/hun tilhører. De som befinner seg i første kategori, skal kalles inn først, deretter andre kategori, osv. Kategorien til en reservist står markert på s. 11 i det militære ID-kortet (Meduza 2022d). Kvinnelige reservister med rang som offiser, går av med pensjon når de er 50 år, resten ved 45 års alder (Lov om militærtjeneste 1998 art. 53).

4.3 Yrkesgrupper som er militært registrert

Noen sivile yrkesgrupper har en kompetanse som det russiske forsvaret har behov for. Disse er militært registrert og kan kalles inn ved en mobilisering, med mindre de faller inn under noen av kategoriene for fritak. Dette omfatter også kvinner. Disse kompetanseområdene er (Metodiske anbefalinger for å håndheve militære registre i organisasjoner 2017):

- Kommunikasjon, blant annet telekommunikasjonsoperatører, radiooperatører
- Datateknikk, blant annet dataprogrammerer, informatikk og IT-teknologi
- Optiske- og lydmåleinstrumenter og meteorologi

- Medisin
- Kartografi

4.3.1 Helsepersonell

Som vist over, kan helsepersonell mobiliseres. Reglene for mobilisering av helsepersonell skal ikke skille seg fra de øvrige mobiliseringsreglene. De har en såkalt militær registrering. Dersom de faller inn under en av kategoriene for fritak fra mobilisering, skal de ikke kalles inn (Meduza 2022f). Ifølge en russisk advokat (e-post, oktober 2022) og en russisk NGO (møte, oktober 2022) blir helsepersonell registrert hos militære myndigheter når de uteksamineres.

Helseprofesjoner som danner grunnlag for militær registrering, er blant annet: leger, sykepleiere, terapeuter, farmasøyter, tannleger og radiografer (Meduza 2022f).

Ifølge Meduza betyr ikke dette at helsearbeidere automatisk vil bli mobilisert. De må inn til en samtale på det militære kommissariatet, hvor det blir avgjort om de skal tjenestegjøre eller ikke. Dersom man ikke møter ved en slik innkalling, kan det medføre bøter etter den administrative loven om forseelser (art 21.5) fra 500 til 3000 rubler (Meduza 2022f).

Den 22. september uttalte lederen for helsekomiteen i Dumaen at det i første rekke var mannlige ansatte i ambulansetjenesten, mannlige anestesileger, traumatologer og ortopeder med erfaring fra stridsområder eller katastrofeområder, som ville bli kalt inn (Meduza 2022f). Det skal ha blitt delt ut innkallingsordre til helsearbeidere, ofte på arbeidsplassen. Noen dager etter at mobiliseringen trådte i kraft, opplyste en advokat i Memorial og advokat Pavel Chikov at det allerede hadde blitt sendt ut innkalling til adskillige helsepersonell (Meduza 2022a; Pavel Chikov 2022). Landinfo har sett flere artikler der det stilles spørsmål ved hvorfor helsearbeidere uten traumeerfaring har blitt inn, og at det må være mer nyttig å mobilisere dem med erfaring fra militæret. Det er med andre ord usikkert hvordan dette har blitt praktisert.

4.4 Utsettelse av tjeneste ved mobilisering

Loven om mobilisering (1997 art. 18.1) fastsetter hvem som kan ha rett til midlertidig fritak:

- Vurdert som uegnet for tjeneste av helsemessige årsaker – i opptil seks måneder
- Har fast hovedansvar for foreldre, ektefelle, biologiske søsken, besteforeldre eller fosterbarn som har dokumenterte særskilte omsorgsbehov
- Verge for mindreårige biologiske søsken

- Forsørger fire eller flere barn under 16 år, eller er eneforsørger for ett eller flere barn under 16 år
- Ektefelle som er minst 22 uker gravid, og har tre barn under 16 år
- Har en mor som er aleneforsørger for fire eller flere barn under åtte år
- Medlemmer av Føderasjonsrådet eller Duma⁷-representanter

Loven åpner også opp for at presidenten kan fastsette ytterligere utsettelse/fritak fra mobilisering ved dekret.

Et nytt presidentdekret datert 24. september spesifiserte at det gis utsettelse for førstegangsstudenter ved statlige akkrediterte utdanningsinstitusjoner. Studiet kan være fulltid eller deltid (Presidentdekret nr. 664 2022). Putin undertegnet et nytt dekret 5. oktober som utdypet og utbygget utsettelse for studenter. Det nye dekretet spesifiserte at mastergradsstudenter og studenter på kveldsstudier heller ikke ville bli kalt inn, og at det også gjelder ved statsakkrediterte private universiteter (Meduza 2022b; Presidentdekret nr. 712 2022).

I tillegg gis det fritak for enkelte yrkesgrupper. Presidentdekret nr. 647 (2022 art. 9) spesifiserte at det gis fritak for spesifiserte grupper ansatte i den nasjonale forsvarsindustrien. Enkelte grupper ansatte i IT-, kommunikasjons- og finans-sektoren ble også gitt fritak (Fedorova 2022).

4.4.1 Uegnet av medisinske grunner

Etter at en person har blitt innkalt, må vedkommende gjennom en medisinsk undersøkelse. Resultatet av undersøkelsen avgjør om vedkommende er tjenestedyktig (Vitalievich 2022). Dekret nr. 565 fra den russiske regjeringen fra 2013 lister opp fem kategorier av egnethet for tjenestegjøring (Regjeringsdekret nr. 565 om militær medisinsk undersøkelse 2013):

- A – egnet for militærtjeneste
- B – egnet for militærtjeneste med mindre begrensninger
- C – begrenset egnethet
- G – midlertidig uegnet for militærtjeneste (i opptil seks måneder)
- D – uegnet for militærtjeneste

Avhengig av typen sykdom, kan en person bli erklært midlertidig uegnet, delvis egnet eller helt uegnet. Det militære ID-kortet merkes med bokstaven G eller D, avhengig av om man er erklært midlertid uegnet eller helt uegnet. Dersom personen erklæres helt uegnet, blir vedkommende fjernet fra de militære registrenene og får fritak fra verneplikt og mobilisering (Komiteen for soldatmødre u.å; Vitalievich 2022; Volkov 2022). Ved kategori G, vil personen

⁷ Underhuset i den russiske nasjonalforsamlingen.

bli innkalt til ny medisinsk sjekk når utsettelsesperioden er i ferd med å utløpe for å vurdere om helsetilstanden fremdeles tilsier utsettelse (Meduza 2022d).

Kategori D gis til personer med alvorlige og uhelbredelige sykdommer. Sykdommer som unntar personer helt fra tjenestegjøring, omfatter blant annet (Komiteen for soldatmødre u.å; Vitalievich 2022):

- Hiv/aids
- Akutt form for tuberkulose
- Spedalskhet
- Alvorlige seksuelt overførbare sykdommer
- Alvorlig stadium av sykdom i spiserøret, mage, blære, hjerte og andre organer
- Alvorlige sykdommer på nervesystemet
- Alvorlig psykisk sykdom
- Alvorlig eller moderat psykisk utviklingshemmet
- Anatomiske endringer i synsorganer
- Komplette hørselshemming
- Høyt blodtrykk
- Visse hudsykdommer, som eksem, hudinflammasjon og psoriasis
- Sykdom i muskel- og skjelettsystem
- Epilepsi
- Hjerteiskemi
- Sykdommer i åndedrett/respirasjon
- Alvorlig alkohol- og narkotikaavhengighet

Helsesituasjon som kan føre til at en person vurderes som midlertidig uegnet, omfatter blant annet (Meduza 2022d):

- Forstyrrelser på syn og hørsel
- Luftveissykdommer og sykdommer i urogenitalsystemet
- Skader i mage-tarmkanalen
- Tilstand etter kirurgi
- Endokrine sykdommer
- Visse psykiske lidelser

4.5 Straff for unndragelse og desertering under mobilisering

4.5.1 Lovgivning

Å unnlate å møte opp ved det militære kommissariatet etter å ha mottatt innkalling, kan straffes etter art. 21.5 i den administrative loven om forseelser («Unnlatelse av å oppfylle sine forpliktelser ved militær registrering») (2001) med bot på 500–3000 rubler (ca. 80–500 NOK⁸).

Straff for desertering under mobilisering ble innført i straffeloven 24. september 2022 (The Insider 2022). Artiklene i straffeloven som ble endret, er følgende (Straffeloven 1996):

- Art. 332, pkt. 2.1 og 2.2: Å unnlate å utføre en ordre under militær unntakstilstand, i krig eller i en væpnet konflikt, samt nekte å delta i kamphandlinger, vil bli straffet med to til tre års fengsel. Dersom konsekvensene vurderes som alvorlige, kan fengselsstraffen være fra tre til ti år,
- Art. 333.3: Å motsette seg eller tvinge en overordnet til å bryte militære plikter under mobilisering, militær unntakstilstand, i krig eller under en væpnet konflikt, kan straffes med fengsel fra fem til 15 år,
- Art. 334.3: Voldelige handlinger mot en overordnet under mobilisering, militær unntakstilstand, i krig eller under en væpnet konflikt, kan straffes med fengsel fra fem til 15 år,
- Artikkel 337, pkt. 2.1, 3.1 og 5: Soldat som under verneplikt eller kontrakt på uautorisert vis forlater en enhet eller tjenestested under mobilisering eller militær unntakstilstand, i krig eller under en væpnet konflikt eller fiendtligheter, straffes med inntil fem år i fengsel for fravær inntil ti dager; inntil syv år i fengsel for fravær inntil én måned og fem til ti års fengsel for fravær mer enn én måned,
- Art. 338.3: Desertering under mobilisering, militær unntakstilstand, i krig eller under en væpnet konflikt, skal straffes med fengsel fra fem til femten år i. Tjenestedyktige som deserterer første gang, som følge av en kombinasjon av vanskelige omstendigheter, kan unnslippe straffeansvar,
- Art. 339.3: Dersom man prøver å komme seg unna tjeneste, ved å finne opp en sykdom, selvskading eller falske sykdomsbekreftelser under mobilisering, militær unntakstilstand, i krig eller under en væpnet konflikt, er straffen fengsel fra fem til ti år,
- Art. 340.4;5: Brudd på reglene for stridsplikt under mobilisering, militær unntakstilstand, i krig eller væpnet konflikt skal straffes med fem til ti års

⁸ Valutakurs per 31. oktober 2022.

fengsel for alvorlige overtredelser som truer statens sikkerhet, og inntil fem års fengsel for handlinger forårsaket av uaktsomhet eller uærlighet,

- Art. 347: Ødeleggelse eller skade på militær eiendom ved uaktsomhet vil bli straffet med fengsel inntil fem år når den begås under mobilisering, militær unntakstilstand, i krig eller under en væpnet konflikt,
- Art. 348.2: Tap av militært utstyr som skyldes uaktsomhet, vil bli straffet med fengsel i opptil syv år under mobilisering, militær unntakstilstand, i krig eller under væpnet konflikt,
- Art. 352: Frivillig overgivelse skal straffes med fengsel mellom tre til ti år. Dersom soldaten har tatt skritt for å frigjøre seg selv, returnert til enheten eller tjenestestedet og ikke begått andre forbrytelser mens han var i fangenskap, kan han fritas for straffeansvar.

4.5.2 Eksempler på straffeforfølgelse

Per i dag er det få rapporterte tilfeller av rettsforfølgelse for å unndra seg innkalling til mobilisering eller forlate tjenesten. Dette kan endre seg fortløpende som følge av stadige rapporter om at personer unndrar seg innkalling og deserterer etter at de har blitt mobilisert. En anonym kilde b med god kjennskap til dette temaet opplyste i et møte i november 2022 at militære vervemyndigheter for tiden ikke har kapasitet til å følge opp alle som har unndratt seg innkalling til mobilisering. Landinfo kjenner til ett tilfelle der en mann i Penza ble anklaget for brudd på straffeloven art. 328 (Unndragelse av militærtjeneste). Saken ble trukket tilbake etter et par dager. I henhold til advokat Pavel Chikov, gjelder art. 328 unndragelse fra førstegangstjeneste, ikke fra mobilisering, og at det således var feil hjemmel som ble brukt i denne saken (Novaya Gazeta Europe 2022).

Den 26. oktober meldte nyhetsstedene The Insider (2022) og Mediazona (2022d) at en innbygger i Jakutia hadde blitt anklaget for brudd på art. 337.3 pkt.1 i straffeloven for å ha forlatt en militær enhet etter å ha blitt mobilisert. Ifølge The Insider skal personen ha forlatt sin militære enhet etter å ha fortalt sin kommanderende offiser at han ikke ønsket å dra til Ukraina og skyte på ukrainere. Ifølge Mediazona og The Insider skal dette være den første straffesaken opprettet for å ha forlatt tjeneste under mobilisering. Landinfo kan ikke se bort fra at det kan være andre tilsvarende straffesaker som ikke har blitt offentliggjort.

5 Hvem blir faktisk mobilisert?

Erfaringer viser at det har vært store utfordringer med gjennomføringen av den delvise mobiliseringen. Føderasjonssubjekter kan ha ført sin egen praksis, ikke nødvendigvis i tråd med føderale dekretter og reguleringer. Samtidig kan føringer fra Kreml og Forsvarsdepartementet ha vært uklare eller ukjent for offentligheten.

Flere av dekretene som formelt legger begrensninger på mobiliseringen, ble også vedtatt etter at mobiliseringsordren ble gitt og har endret seg mange ganger.

Den sosiale situasjonen i ulike føderasjonssubjekter har også påvirket hvor mange myndighetene har klart å mobilisere. I fattigere regioner har det vært enklere å mobilisere, mens det har vært vanskeligere i storbyer som Moskva og St. Petersburg. Borgere med attraktiv kompetanse, Schengen-visa og/eller oppsparte midler, som tradisjonelt bor i de store byene, hadde mulighet til å forlate landet da mobiliseringsordren kom. Fattigere regioner har også flere unge mennesker og i mange tilfeller flere unge mennesker som har tjenestegjort på kontrakt, enn i storbyene vest i Russland.

5.1.1 Vilkårige innkallinger til mobilisering

Det er bred rapportering om at føderasjonssubjekter på vilkårlig vis har utstedt innkallinger om mobilisering og at man har forsøkt å tvinge personer til å godta innkallingene (Hird et al. 2022a, s. 12). Ved flere anledninger i Moskva og St. Petersburg skal ansatte ved militære kommissariater og politiet ha gjennomført raid mot ulike steder, for eksempel et øvingslokale for musikere, flere internater for studenter og fremmedarbeidere og boligområder. Noen skal ha blitt tatt med til mobile vervekontorer, noen fikk utlevert innkalling der og da, og andre måtte gi fra seg dokumentene sine. Innkallinger har også blitt delt ut på gaten til forbi-passerende (Meduza 2022e). Det skal også ha blitt utstedt innkallinger til avdøde personer. I St. Petersburg skal det ha blitt hengt opp innkallinger på dørene til personer som har vært døde i årevis (Hird et al. 2022a, s. 12).

Nyhetstjenesten Sever.Realii (prosjekt underlagt Radio Free Europe/Radio Liberty) skildrer flere historier om menn med fritak som skal ha blitt forsøkt tvunget til å skrive under på innkallinger (Starikov 2022). ISW mener at vervekontorer trolig har forsøkt å mobilisere menn med fritak for å fylle allerede vedtatte mobiliseringskvoter (Hird et al. 2022a, s. 12).

5.1.2 Personer med fritak har blitt mobilisert

Det er adskillige eksempler på at menn som aldri har gjennomført militærtjenesteplikter eller som har fritak, slik som fulltidsstudenter, personer med jobber som er viktige for økonomien og regionen, pensjonister, menn med funksjonshemninger eller med fire eller flere barn, skal ha blitt mobilisert (Satanovskij 2022; Van Brugen 2022). Eksempelvis skal myndighetene i Basjkortostan ha mobilisert 200 menn som kvalifiserte til fritak fordi de har mange barn. Det samme skal ha skjedd med en mann i Moskva (Stepanenko et al. 2022c). I føderasjonssubjektene Belgorod og Burjatia skal studenter ha blitt mobilisert. I Burjatia skal myndighetene ha kommet til universitetscampus og hentet studenter (Van Brugen 2022). Det er også eksempler på at hivsmittede har blitt mobilisert (Asanova 2022). Innkalte har i mange tilfeller ikke gjennomgått

påkrevet medisinsk undersøkelse ved militære kommissariater (Aleksandrov 2022; Alijev, Skype-møte oktober 2022).

I flere føderasjonssubjekter skal feilmobiliserte menn ha blitt sendt hjem igjen (Mediazona 2022b; Satanovskij 2022). Den 29. september skal Putin ha refset vernemyndigheter for å ha feilmobilisert menn. Etter dette skal regionene ha begynt å returnere feilmobiliserte (Vasjnie Istorii 2022). Guvernøren i Primoskij Krai opplyste i oktober at rundt 600 mobiliserte skal ha blitt returnert. Det skyldtes hovedsakelig helsetilstanden deres eller at de har fire eller flere mindreårige barn (Mediazona 2022c). Guvernøren i Belgorod opplyste i oktober at 75 feilmobiliserte personer, blant annet studenter, skal ha fått bistand til å returnere (Van Brugen 2022). Gravejournalister i Vasjinij Istorii (2022) mente å ha funnet bevis på at rundt fem tusen feilmobiliserte skal ha blitt returnert hjem. Dette tallet er mye lavere enn det myndighetene har gått ut med. Lederen av forsvarskomiteen i statsdumaen skal ha uttalt at ti tusen personer ble sendt hjem i løpet av mobiliseringen.

5.1.3 Vervemyndigheter har endret på informasjon i militære ID-kort

Noen ganger skal militære kommissariater ha endret på informasjon i de innkaltes militære ID-kort (военный билет/vojennyj biljet), angivelig for å kunne mobilisere nok personell. En mann i St. Petersburg som hadde blitt mobilisert, fortalte Novaya Gazeta at hans militære spesialitet/kompetanse som var radiospaning, ble strøket ut og endret til rifleskytter. Det skal også ha blitt skrevet inn i ID-kortet at han gjennomgikk repetisjonsøvelse i 2021, mens han selv sier han var syk med covid-19 på dette tidspunktet. Det samme skal ha skjedd med en del andre i hans enhet. En annen skal ha fått strøket ut at han tilhørte kategori «C» (delvis egnet for tjeneste) og påført rifleskytter i stedet (Aleksandrov 2022).

5.2 Forhold under mobilisering

5.2.1 Manglende trening før de ble sendt til fronten

Det er bred rapportering om at mobiliserte skal ha blitt sendt til fronten i Ukraina etter kort tid, hvilket tyder på at de har fått lite eller ingen trening før de dro. Det er eksempler på at menn skal ha blitt sendt til fronten etter kun fire til fem dagers trening. En del skal ha fått trening først etter at de var ankommet Ukraina (Hird et al. 2022a, s. 11; Starikov 2022). Russiske militærbloggere og andre melder også om kritikkverdige forhold i treningsleirer, som mangel på personell, telt og mat, og antyder at elendige og lovløse forhold skal ha medført at flere har dødd (Hird et al. 2022b, s. 11; The Moscow Times 2022). Mange skal ha måttet kjøpe egen mat og eget utstyr etter at ble mobilisert (The Moscow Times 2022). Russiske NGO-er og sivile organiserer pengeinnsamlinger for å støtte mobiliserte med grunnleggende utstyr (Hird et al. 2022b, s. 12).

5.2.2 Forsinket eller uteblitt betaling

Putin vedtok et dekret den 19. oktober 2022 som fastsetter at de som tjenestegjør i det russiske forsvaret, skal motta minst 195 000 rubler⁹ (ca. 33 000 NOK¹⁰) i måneden, og at dette skal utbetales i tide. Dekretet var trolig et forsøk på å dempe misnøye og svare på en rekke klager som allerede hadde kommet fra mobiliserte, om at de ikke har fått betaling i tide eller i det hele tatt. Det har også kommet tilbakemeldinger om at slektninger til drepte russiske soldater i Ukraina, ikke har mottatt den økonomiske kompensasjonen de har krav på (Lawlor et al. 2022, s. 13; Meduza 2022c).

5.2.3 Etterspørselen etter falske bekreftelser har økt

Det har alltid vært forholdsvis lett for unge menn å kjøpe falske helseattester for å unnslippe førstegangstjenesten. Markedet for falsk dokumentasjon skal ha økt kraftig etter innføringen av delvis mobilisering. Tusenvis av reklamer for ulike tjenester har dukket opp på Telegram og i andre forum den siste tiden (Asanova 2022).

Det er særlig falske sykdomsbekreftelser, som hiv og hepatitt B eller C, som skal ha økt i omfang. En Telegram-reklame skrev blant annet: «Det er bedre å være på listen for hivsmittede enn på listen over savnede personer». Slike bekreftelser koster angivelig 12 000–55 000 rubler (2000–9000 NOK¹¹) (Asanova 2022).

Novaja Gazeta skriver at den mest kostbare måten å unnslippe mobilisering på, skal ha vært å kjøpe seg bekreftelse på at man studerer fulltid på et universitet, eller jobber i et stort IT-firma. En del av reklamene for metoder å unnslippe mobilisering, skal ha vist seg å være falske og tilbyr ikke det de reklamerer for, og personer har blitt lurt etter å ha benyttet seg av dem (Asanova 2022).

⁹ Til sammenligning var gjennomsnittlig månedsinntekt i Russland i 2021 rundt 57 000 rubler (Statista 2022a).

¹⁰ Valutakurs per 27. oktober 2022.

¹¹ Valutakurs per 27. oktober 2022.

Skriftlige kilder

- Aleksandrov, G. (2022, 20. oktober). Triflemen. *Novaya Gazeta Europe*. Tilgjengelig fra <https://novayagazeta.eu/articles/2022/10/20/triflemen-en> [lastet ned 27. oktober 2022].
- Asanova, A. (2022, 14. oktober). Mobilisation gets dodgy. *Novaya Gazeta Europe*. Tilgjengelig fra <https://novayagazeta.eu/articles/2022/10/14/mobilisation-gets-dodgy> [lastet ned 27. oktober 2022].
- Børresen, J.; Ryste, M.E & Rein, T. (2020, 28. september). *Verneplikt*. Oslo: SNL, dvs. Store Norske Leksikon. Tilgjengelig fra <https://snl.no/verneplikt> [lastet ned 17. november 2022].
- Cancian, M.F. (2022, 26. september). *What Does Russia's 'Partial Mobilization' Mean?* Washington, D.C.: Center for Strategic International Studies. Tilgjengelig fra <https://www.csis.org/analysis/what-does-russias-partial-mobilization-mean> [lastet ned 10. oktober 2022].
- Clark, Mason; Barros, George & Hird, Karolina (2022, 31. mars). *Russian Offensive Campaign Assessment* (Institute for the Study of War & AEI's Critical Threats Project 2022). Washington, D.C.: Institute for the Study of War. Tilgjengelig fra <https://www.understandingwar.org/sites/default/files/Russian%20Operations%20Assessments%20March%2031.pdf> [lastet ned 5. mai 2022].
- Country of origin information reports section (2021, 12. april). *Country of origin information report for the Russian Federation*. Haag: Ministerie van Buitenlandse Zaken. Tilgjengelig fra <https://www.government.nl/documents/reports/2021/04/12/general-country-of-origin-information-report-for-the-russian-federation-april-2021> [lastet ned 16. desember 2021].
- Dzutsati, V. (2015, 25. februar). Chechen Conscripts and Their Russian Commanders—Irreconcilable Differences? *Jamestown Foundation*. Tilgjengelig fra <https://jamestown.org/program/chechen-conscripts-and-their-russian-commanders-irreconcilable-differences-2/> [lastet ned 7. november 2022].
- EASO (2018, august). *Country of Origin Information Report Russian Federation: The situation for Chechens in Russia*. Valetta: European Asylum Support Office. Tilgjengelig fra https://euaa.europa.eu/sites/default/files/publications/Chechens_in_RF.pdf [lastet ned 5. mai 2022].
- Fedorova, D. (2022, 23. september). Минобороны России: частичной мобилизации не подлежат сотрудники финансовой сферы, IT и СМИ [Det russiske forsvarsdepartementet: ansatte i finanssektoren, IT og media skal ikke være underlagt delvis mobilisering]. *Garant.ru*. Tilgjengelig fra <https://www.garant.ru/news/1567774/> [lastet ned 21. oktober 2022].
- FFI, dvs. Forsvarets forskningsinstitutt (2022, 20. oktober 2022). *Ukraina-krigen: – Mobiliseringen gjør krigen mer upopulær i Russland* [podcast]. Tilgjengelig fra <https://www.ffi.no/aktuelt/podkaster/ukraina-krigen--mobiliseringen-gjor-krigen-mer-upopulaer-i-russland> [lastet ned 25. oktober 2022].
- Grunnloven (1993). *КОНСТИТУЦИЯ РОССИЙСКОЙ ФЕДЕРАЦИИ* [Den russiske føderasjons grunnlov]. Tilgjengelig fra <http://www.constitution.ru/> [lastet ned 4. mai 2022].
- Hakvåg, U. (2022a). *Den nye russiske hærreserven - Russlands mobilisering av reservister innen rammen av av BARS høsten 2021* (22/00978). Oslo: FFI. Tilgjengelig fra

- <https://publications.ffi.no/nb/item/asset/dspace:7329/22-00978.pdf> [lastet ned 12. oktober 2022].
- Hakvåg, Una (2022b, 11. mars). Bruker Russland vernepliktige i Ukraina? *FFIs blogg* [blogg]. Tilgjengelig fra <https://www.ffi.no/aktuelt/blogg/bruker-russland-vernepliktige-i-ukraina> [lastet ned 5. mai 2022].
- Hird, K.; Barros, G.; Stepanenko, K.; Mappes, G.; Bailey, R. & Kagan, F.W (2022a, 11. oktober). *Russian Offensive Campaign Assessment, October 11*. Washington, D.C.: ISW, dvs. Institute for the Study of War. Tilgjengelig fra <https://www.understandingwar.org/sites/default/files/Russian%20Offensive%20Campaign%20Assessment%20October%2011.pdf> [lastet ned 25. oktober 2022].
- Hird, K.; Lawlor, K.; Bailey, R.; Mappes, G.; Barros, G. & Kagan, F.W (2022b, 5. oktober). *Russian Offensive Campaign Assessment, October 5*. Washington, D.C.: ISW, dvs. Institute for the Study of War. Tilgjengelig fra <https://www.understandingwar.org/sites/default/files/Russian%20Offensive%20Campaign%20Assessment%20October%2005.pdf> [lastet ned 25. oktober 2022].
- Høiback, H. (2020, 30. desember). *Mobilisering*. Oslo: SNL, dvs Store Norske Leksikon. Tilgjengelig fra <https://snl.no/mobilisering> [lastet ned 7. november 2022].
- Idel.Realities (2022, 12. august). 'We Were Nothing To Them': Russian Volunteer Reservists Return From War Against Ukraine Feeling Deceived. *RFE/RL*. Tilgjengelig fra <https://www.rferl.org/a/russia-volunteers-ukraine-treatment-minimal-training-war/31985377.html> [lastet ned 6. oktober 2022].
- Ilyushina, Mary (2022, 1. april). As Russia drafts young men, some fear ending up on Ukraine's front line. *Washington Post*. Tilgjengelig fra <https://www.washingtonpost.com/world/2022/04/01/russia-military-army-conscripts-draft/> [lastet ned 5. mai 2022].
- The Insider (2022, 26. oktober). Russia initiates first criminal case for unauthorized abandonment of military unit by conscript. *The Insider*. Tilgjengelig fra <https://theins.ru/en/news/256417> [lastet ned 17. november 2022].
- Johansen, P.A.; Murray, S.M.; Lom, J.A.G.; Strøm, T.J & Trædal, T. J. (2022, 2. april). Bare 18–19 år gamle ble de sendt i døden. Her er Putins yngste soldater. *Aftenposten*. Tilgjengelig fra <https://www.aftenposten.no/verden/i/v51E6V/bare-1819-aar-gamle-ble-de-sendt-i-doeden-her-er-putins-yngste-soldater> [lastet ned 6. oktober 2022].
- Johansen, P.A.; Murray, S.M. & Trædal, T. J. (2022, 11. april). Her er Putins muslimske soldater. Nå dør de i Russlands hellige krig. *Aftenposten*. Tilgjengelig fra <https://www.aftenposten.no/verden/i/wOQzo4/her-er-putins-muslimske-soldater-naa-doer-de-i-russlands-hellige-krig> [lastet ned 6. oktober 2022].
- Komiteen for soldatmødre (u.å). *Категория годности Д - не годен к военной службе [Kategori D - uegnet for militærtjeneste]*. Moskva: Komiteen for soldatmødre. Tilgjengelig fra <https://ksmrus.ru/info/kategoriya-godnosti-d/> [lastet ned 25. oktober 2022].
- Krikunenko, I. (2022, 7. april). Brother in arms. Commander of Chechen volunteers fighting for Ukraine talks about his three wars with Russia. *NV*. Tilgjengelig fra <https://nv.ua/ukraine/politics/batalon-sheyha-mansura-voyuet-protiv-rossii-intervyu-nv-s-komandirom-novosti-ukrainy-50231689.html> [lastet ned 15. november 2022].
- Lawlor, K.; Hird, K.; Mappes, G.; Bailey, R.; Barros, G. & Kagan, F.W (2022, 19. oktober). *Russian Offensive Campaign Assessment, October 19*. Washington, D. C.: ISW, dvs. Institute

- for the Study of War. Tilgjengelig fra <https://www.understandingwar.org/sites/default/files/Russian%20Operations%20Assessments%20October%2019.pdf> [lastet ned 27. oktober 2022].
- Leshko, A. (2022, 2. oktober). *Join, Flee, Or Resist: Russia Pushed To The Brink Amid Putin's Chaotic Mobilization Order*. RFE/RL. Tilgjengelig fra <https://www.rferl.org/a/russia-mobilization-chaos-haphazard/32061914.html> [lastet ned 5. oktober 2022].
- Lov om administrative forseelser (2001). *Кодекс Российской Федерации об административных правонарушениях" от 30.12.2001 (N 195-ФЗ)* [Den russiske føderasjons lov om administrative forseelser datert 30.12.2001]. Tilgjengelig fra http://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_34661/ [lastet ned 16. desember 2021].
- Lov om innreise og utreise (1996). *РОССИЙСКАЯ ФЕДЕРАЦИЯ ФЕДЕРАЛЬНЫЙ ЗАКОН О ПОРЯДКЕ ВЫЕЗДА ИЗ РОССИЙСКОЙ ФЕДЕРАЦИИ И ВЪЕЗДА В РОССИЙСКУЮ ФЕДЕРАЦИЮ* [Den russiske føderasjonens føderale lov om prosedyrer for innreise og utreise av den russiske føderasjonen]. Tilgjengelig fra http://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_11376/ [lastet ned 5. januar 2022].
- Lov om militærtjeneste (1998). *ФЕДЕРАЛЬНЫЙ ЗАКОН О ВОИНСКОЙ ОБЯЗАННОСТИ И ВОЕННОЙ СЛУЖБЕ* (Føderal lov nr. 53-FZ) [Den føderale loven om militærtjeneste]. Tilgjengelig fra <https://legalacts.ru/doc/FZ-o-voinskoj-objazannosti-i-voennoj-sluzhbe/> [lastet ned 4. mai 2022].
- Lov om mobilisering (1997, 13. februar). *ФЕДЕРАЛЬНЫЙ ЗАКОН О МОБИЛИЗАЦИОННОЙ ПОДГОТОВКЕ И МОБИЛИЗАЦИИ В РОССИЙСКОЙ ФЕДЕРАЦИИ* (Føderal lov nr. 31-FZ) [Den føderale loven om forberedelse til mobilisering og mobilisering i den russiske føderasjonen]. Tilgjengelig fra http://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_13454/ [lastet ned 12. oktober 2022].
- Mediazona (2022a, 12. august). 'I'm not afraid to take a bullet' Russian convict turned Wagner Group recruit tells Mediazona why he agreed to go fight in Ukraine. *Meduza*. Tilgjengelig fra <https://meduza.io/en/feature/2022/08/12/i-m-not-afraid-to-take-a-bullet> [lastet ned 6. oktober 2022].
- Mediazona (2022b, 18. oktober). Военные вернули домой мобилизованного москвича — отца троих детей, один из которых с инвалидностью [Forsvaret returnerte en mobilisert moskovitt - far til tre, der en er funksjonshemmet]. *Mediazona*. Tilgjengelig fra <https://zona.media/news/2022/10/18/railyan> [lastet ned 25. oktober 2022].
- Mediazona (2022c, 11. oktober). Глава Приморья сообщил о возвращении домой 600 мобилизованных [Lederen av Primorje annonserte retur av 600 mobiliserte]. *Mediazona*. Tilgjengelig fra <https://zona.media/news/2022/10/11/kozhemyako> [lastet ned 27. oktober 2022].
- Mediazona (2022d, 26. oktober). Житель Якутии стал фигурантом первого уголовного дела об оставлении воинской части в период мобилизации [En innbygger i Jakkutia er den første som er tiltalt i en straffesak for å ha forlatt en militær enhet under mobilisering]. *Mediazona*. Tilgjengelig fra <https://zona.media/news/2022/10/26/pervoe-delo> [lastet ned 31. oktober 2022].
- Meduza (2022a, 24. september). The only good thing is that they won't grab me off the street' How Russia's mobilization affects women and transgender people. *Meduza*. Tilgjengelig fra <https://meduza.io/en/feature/2022/09/24/the-only-good-thing-is-that-they-won-t-grab-me-off-the-street> [lastet ned 20. oktober 2022].

Meduza (2022b, 5. oktober). Putin allows draft deferral for graduate and night school students. *Meduza*. Tilgjengelig fra <https://meduza.io/en/news/2022/10/05/putin-allows-draft-deferral-for-graduate-and-night-school-students> [lastet ned 10. oktober 2022].

Meduza (2022c, 17. oktober). В СПЧ заявили о массовых задержках выплат мобилизованным — и об отсутствии таких выплат [Human Rights Council kunngjorde store forsinkelser i betaling til de mobiliserte - og uteblivelse av betalinger]. *Meduza*. Tilgjengelig fra <https://meduza.io/news/2022/10/17/v-spch-zayavili-o-massovyh-zaderzhkah-vyplat-mobilizovannym-i-ob-otsutstvii-takih-vyplat> [lastet ned 27. oktober 2022].

Meduza (2022d, 23. september). Все, что вам нужно знать, если мобилизация касается вас или ваших близких [Alt du trenger å vite dersom mobilisering bekymrer deg eller dine kjære]. *Meduza*. Tilgjengelig fra <https://meduza.io/feature/2022/09/23/vse-cto-vam-nuzhno-znat-esli-mobilizatsiya-kasaetsya-vas-ili-vashih-blizkih> [lastet ned 10. november 2022].

Meduza (2022e, 14. oktober). «Им нужно выполнить цифры. Проще — за счет тех, кто не сопротивляется». [De trenger å fylle tallene. Det er lettere på bekostning av de som ikke motsetter seg.]. *Meduza*. Tilgjengelig fra <https://meduza.io/feature/2022/10/14/im-nuzhno-vypolnit-tsifry-prosche-za-schet-teh-kto-ne-soprotivlyaetsya> [lastet ned 25. oktober 2022].

Meduza (2022f, 3. oktober). Повестки на войну с Украиной получают врачи и медбратья по всей России. [Leger og sykepleiere har mottatt innkallinger til krig mot Ukraina over hele Russland. Vil de bli sendt til fronten?]. *Meduza*. Tilgjengelig fra <https://meduza.io/feature/2022/10/03/povestki-na-voynu-s-ukrainoy-poluchayut-vrachi-i-medbratya-po-vsey-rossii> [lastet ned 20. oktober 2022].

Meduza (2022g, 21. september). Россияне уже начали массово получать повестки. А что, если просто не ходить в военкомат? [Russere har allerede begynt å motta innkallinger i massevis. Hva skjer hvis du ikke møter på vernekontoret?]. *Meduza*. Tilgjengelig fra <https://meduza.io/cards/rossiyane-uzhe-nachali-massovo-poluchat-povestki-a-cto-esli-prosto-ne-hodit-v-voenkomat> [lastet ned 10. oktober 2022].

Meduza (2022h, 1. november). Так завершена мобилизация в России или все-таки нет? [Er mobiliseringen i Russland fullført eller ikke?]. *Meduza*. Tilgjengelig fra <https://meduza.io/cards/tak-zavershena-mobilizatsiya-v-rossii-ili-vse-taki-net> [lastet ned 7. november 2022].

Metodiske anbefalinger for å håndheve militære registre i organisasjoner (2017, 11. juli). *Профессии, специальности и направления подготовки, полученные в образовательных организациях и других организациях, при наличии которых граждане женского пола получают военно-учетные специальности и подлежат постановке на воинский учет [Yrker, spesialiteter og opplæringsområder, mottatt i utdanningsinstitusjoner og andre organisasjoner, der kvinner mottar militære spesialiteter og er gjenstand for militær registrering]*. Tilgjengelig fra http://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_280231/16eed77753e55898298e2ccc3521bbc6b92fe725/ [lastet ned 21. oktober 2022].

Mikheeva, E. (2022, 26. oktober). ВОЕННЫЙ БИЛЕТ: ЧТО НУЖНО ЗНАТЬ ПРО ВОЕННЫЙ БИЛЕТ В 2022 ГОДУ? [Militær ID: Hva trenger du å vite om militær ID i 2022?]. *Armyhelp.ru*. Tilgjengelig fra <https://armyhelp.ru/voennyiy-bilet/> [lastet ned 31. oktober 2022].

The Moscow Times (2022, 6. oktober). Mobilized Russian Soldiers Protest Over ‘Animal’ Conditions. *The Moscow Times*. Tilgjengelig fra <https://www.themoscowtimes.com/2022/10/06/mobilized-russian-soldiers-protest-over-animal-conditions-a78995> [lastet ned 25. oktober 2022].

- Novaya Gazeta Europe (2022, 7. oktober). Prosecutor's office of Russia's Penza drops first criminal charges in Russia for dodging mobilisation. *Novaya Gazeta Europe*. Tilgjengelig fra <https://novayagazeta.eu/articles/2022/10/07/prosecutors-office-of-russias-penza-drops-first-criminal-charges-in-russia-for-dodging-mobilisation-news> [lastet ned 18. oktober 2022].
- Pavel Chikov, (2022, 21. september). Медики в Москве массово получают повестки из военкоматов для вручения мобилизационного предписания. [*Leger i Moskva har i stort antall mottatt innkalling til militære registrerings- og innkallingskontorer*]. Telegram. Tilgjengelig fra <https://t.me/pchikov/5062> [lastet ned 20. oktober 2022].
- Pravda, Komsomolskaja, (2022, 21. september). [*Shoigu fortalte hvem som er vernepliktig under delvis mobilisering*]. You Tube. Tilgjengelig fra <https://www.youtube.com/watch?v=-6opGwugKo> [lastet ned 12. oktober 2022].
- Presidentdekret nr. 647 (2022, 21. september). Указ «Об объявлении частичной мобилизации в Российской Федерации» [*Dekret om delvis mobilisering i den russiske føderasjonen*]. Tilgjengelig fra <http://kremlin.ru/events/president/news/69391> [lastet ned 10. oktober 2022].
- Presidentdekret nr. 664 (2022, 24. september). УКАЗ ПРЕЗИДЕНТА РОССИЙСКОЙ ФЕДЕРАЦИИ О ПРЕДОСТАВЛЕНИИ ОТСРОЧКИ ОТ ПРИЗЫВА НА ВОЕННУЮ СЛУЖБУ ПО МОБИЛИЗАЦИИ [*Den russiske presidentens dekret om regler for fritak for innkalling til militærtjeneste ved mobilisering*]. Tilgjengelig fra http://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_427332/ [lastet ned 13. oktober 2022].
- Presidentdekret nr. 712 (2022, 5. oktober). УКАЗ ПРЕЗИДЕНТА РОССИЙСКОЙ ФЕДЕРАЦИИ О ВНЕСЕНИИ ИЗМЕНЕНИЯ В УКАЗ ПРЕЗИДЕНТА РОССИЙСКОЙ ФЕДЕРАЦИИ ОТ 24 СЕНТЯБРЯ 2022 Г. N 664 "О ПРЕДОСТАВЛЕНИИ ОТСРОЧКИ ОТ ПРИЗЫВА НА ВОЕННУЮ СЛУЖБУ ПО МОБИЛИЗАЦИИ" [*Den russiske presidentens dekret om endringer i presidentdekret nr. 664 om unntak ved militærtjeneste ved mobilisering*]. Tilgjengelig fra http://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_428245/ [lastet ned 14. oktober 2022].
- Regjeringsdekret nr. 565 om militær medisinsk undersøkelse (2013, 4. juli). Обследование и освидетельствование граждан при первоначальной постановке на воинский учет и призыве на военную службу (Dekret nr. 565) [*Undersøkelse av borgere for militær registrering og verneplikt*]. Tilgjengelig fra https://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_149096/b29a8a7e90d241e0f4eb4bbff0d993e7b49cfa9b/ [lastet ned 24. oktober 2022].
- Regnum.ru (2020, 16. november). Военком Чечни сообщил о квоте на призыв в армию. [den militære komissæren i Tsjetsjenia annonserte kvoten for førstegangstjeneste i militæret]. *Regnum.ru*. Tilgjengelig fra <https://regnum.ru/news/society/3116182.html> [lastet ned 15. november 2022].
- Reuters (2022, 4. oktober). Russia says over 200,000 drafted into army since Putin's decree. *Reuters*. Tilgjengelig fra <https://www.reuters.com/world/europe/russia-says-over-200000-drafted-into-army-since-putins-decree-2022-10-04/> [lastet ned 13. oktober 2022].
- RFE/RL (2022, 2. september). Putin Associate Prigozhin Reportedly Recruiting Hundreds Of Inmates To Fight In Ukraine. *RFE/RL*. Tilgjengelig fra <https://www.rferl.org/a/russia-prigozhin-vagner-recruiting-hundreds-of-inmates-to-fight-ukraine/32015646.html> [lastet ned 6. oktober 2022].
- Ria Novosti (2022, 22. januar). Как получить военный билет: процедура, нужно ли для этого служить в армии [Hvordan skaffer man et militært ID-kort: prosedyre, det er nødvendig å tjenestegjøre i militæret]. *Ria Novosti*. Tilgjengelig fra <https://ria.ru/20220122/dokumenty-1769022313.html> [lastet ned 31. oktober 2022].

- Roth, A. (2022a, 22. september). *It's a 100% mobilisation': day one of Russia's drive to build its army*. The Guardian. Tilgjengelig fra <https://www.theguardian.com/world/2022/sep/22/russia-mobilisation-ukraine-war-army-drive> [lastet ned 10. oktober 2022].
- Roth, A. (2022b, 1. november). Vladimir Putin keeps open option of drafting more Russians. *The Guardian*. Tilgjengelig fra <https://www.theguardian.com/world/2022/nov/01/vladimir-putin-keeps-open-option-of-drafting-more-russians> [lastet ned 7. november 2022].
- Satanovskij, S. (2022, 30. september). Russia's partial mobilization: Conscripts report chaos. *DW, dvs. Deutsche Welle*. Tilgjengelig fra <https://www.dw.com/en/russias-partial-mobilization-conscripts-report-call-up-chaos/a-63301779> [lastet ned 25. oktober 2022].
- Starikov, A. (2022, 11. oktober). "Будешь умирать долго и мучительно". Как прессуют тех, кто не хочет воевать. ["Du kommer til å få en lang og smertefull død". Hvordan man presser de som ikke ønsker å krige.]. *Sever.Realii*. Tilgjengelig fra <https://www.severreal.org/a/kak-pressuyut-teh-kto-ne-hochet-voevat/32074290.html> [lastet ned 25. oktober 2022].
- Statista (2022a, 11. august). *Average monthly nominal wage in Russia from 1998 to 2021*. Statista. Tilgjengelig fra <https://www.statista.com/statistics/1010660/russia-average-monthly-nominal-wage/> [lastet ned 16. november 2022].
- Statista (2022b, 15. februar). *Monthly minimum wage in Russia and its largest cities as of January 1, 2022*. Statista. Tilgjengelig fra <https://www.statista.com/statistics/1023237/russia-monthly-minimum-wage/> [lastet ned 15. november 2022].
- Stepanenko, K.; Bailey, R.; Mappes, G.; Williams, M.; Klepachuk, Y. & Kagan, F.W (2022a, 15. november). *Russian Offensive Campaign Assessment, November 15*. Washington, D.C.: ISW, dvs. Institute for the Study of War. Tilgjengelig fra <https://www.understandingwar.org/sites/default/files/Russian%20Offensive%20Operation%20Assessment%2C%20November%2015%2C%202022.pdf> [lastet ned 17. november 2022].
- Stepanenko, K.; Barros, G.; Bailey, R.; Lawlor, K. & Kagan, F.W (2022b, 28. oktober). *Russian Offensive Campaign Assessment*. Washington, D. C.: ISW, dvs Institute for the Study of War. Tilgjengelig fra <https://understandingwar.org/sites/default/files/2022-10-28%20Russian%20Operations%20Assessment.pdf> [lastet ned 31. oktober 2022].
- Stepanenko, K.; Barros, G. & Kagan, F.W (2022, 16. juli). *Russian volunteer units and battalions*. Washington, D.C.: Institute for the Study of War. Tilgjengelig fra <https://www.understandingwar.org/backgrounder/russian-volunteer-units-and-battalions> [lastet ned 6. oktober 2022].
- Stepanenko, K.; Hird, K.; Bailey, R.; Barros, G. & Kagan, F.W (2022c, 25. oktober). *Russian Offensive Campaign Assessment, October 25*. Washington, D.C.: ISW, dvs. Institute for the Study of War. Tilgjengelig fra <https://www.understandingwar.org/sites/default/files/Russian%20Operations%20Assessments%20October%2025.pdf> [lastet ned 27. oktober 2022].
- Straffeloven (1996). "Уголовный кодекс Российской Федерации" от 13.06.1996 N 63-ФЗ (ред. от 25.03.2022) ["Den russiske føderasjonens straffelov" datert 13.06.1996 N 63-FZ (sist endret 25.03.2022)]. Tilgjengelig fra <https://base.garant.ru/10108000/> [lastet ned 4. mai 2022].
- Van Brugen, I. (2022, 28. september). Russian Students Mobilized by Mistake, Governor Says. *Newsweek*. Tilgjengelig fra <https://www.newsweek.com/russian-students-belgorod-mobilized-putin-ukraine-war-1747093> [lastet ned 25. oktober 2022].
- Vasjnie Istorii (2022, 21. oktober). Как российские власти провалили мобилизацию. [Hvordan russiske myndigheter mislyktes med å mobilisere]. *Vasjnie Istorii*. Tilgjengelig fra

<https://istories.media/stories/2022/10/21/kak-rossiiskie-vlasti-provalili-mobilizatsiyu/> [lastet ned 16. november 2022].

Vitalievich, L.E (2022, 26. september). *Категория годности к службе «Д»* [Kategori egnethet for tjeneste "D"]. Moskva: Eurpean Legal Service. Tilgjengelig fra <https://els24.com/article/908-kategoriya-godnosti-k-sluzhbe-d/> [lastet ned 24. oktober 2022].

Volkov, A. (2022, 4. oktober). *Uegnet kategori "D"* [КАТЕГОРИЯ ГОДНОСТИ «Д»]. Moskva: Armyhelp.ru. Tilgjengelig fra <https://armyhelp.ru/kategorii-godnosti-k-voennoy-sluzhbe/kategoriya-godnosti-d/#what> [lastet ned 24. oktober 2022].

Muntlige kilder

Alijev, Huseyn. Forsker ved Central and East European Studies, Universitetet i Glasgow. Intervju på Skype 10. oktober 2022.

Anonym kilde a. Møte i juni 2022.

Anonym kilde b. Møte i juni 2022 og november 2022.

Anonym kilde c. Møte i juni 2022.

Hakvåg, Una. Seniorforsker ved Forsvarets forskningsinstitutt (FFI). E-postkorrespondanse 12. oktober 2022, 15. november 2022.

Russisk advokat. E-postkorrespondanse 4. oktober 2022.

Russisk NGO. Møte, oktober 2022.